

«Να ζήσετε να την θυμόσαστε» ακούστηκε η φωνή του παπα-Θόδωρου. Η θεία Δέσποινα, 97 χρονών πιά, έπιασε λίγο χώμα να ρίξει στο φέρετρο. Η αδερφή της έφυγε πιο γρήγορα από την ίδια. «Σάμπως ο θάνατος κρατάει σειρά στο σόι μας;» αναρωτήθηκε. Ο παπα- Θόδωρος την έπιασε αγκαζέ και κατευθυνθήκαμε όλοι προς το καφενείο. Λίγο που ήμασταν όλοι μαζί, λίγο το κονιάκ, άρχισαν οι ιστορίες. Πρωταγωνίστρια η απούσα. Πώς έφτασε κι ο Παπα-Θόδωρος θυμήθηκε τα λόγια του πατέρα του, του Γιάνκου, δεν κατάλαβα, αλλά τον άκουσα να λέει: «Να, όπως σας τα λέω μου τα διηγήθηκε. Πολλά βράδια έλεγε: «Εμένα η μάνα μου, η Συμέλα, γεννήθηκε και μεγάλωσε στα Κοτύωρα (σημερινή Ορντού της Τουρκίας). Εκεί έπειτα γνώρισε τον άντρα τον οποίο αργότερα παντρεύτηκε, τον Κυριάκο, τον πατέρα μου. Το 1880 έγινε εσωτερική μετανάστευση στην Τουρκία, έφυγαν από την περιοχή και μετακινήθηκαν κοντά στην Κωνσταντινούπολη. Εκεί δημιουργήθηκαν δεκατέσσερα αμιγώς ελληνικά, ποντιακά χωριά. Μεταξύ αυτών ήταν και το χωριό, στο οποίο έζησαν οι γονείς μου και έπειτα γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε και εμείς, το Κουρούτρε, στην περιοχή Ατά Παζάρ όπως ονομαζόταν. Οι γονείς μου, στον νέο τόπο εγκατάστασής τους, έχτισαν ένα καινούργιο όμορφο σπίτι, στο οποίο μεγάλωσα εγώ, ήταν το πατρικό μου έλεγα. Αγόρασαν ζωντανά αρχικά για να καλύπτουν τις πρώτες ανάγκες μας και αργότερα για να βγάζουν κέρδος. Από την αρχή του 1880 ζούσαν εκεί και μέχρι το 1922 που άρχισαν τα σοβαρότερα επεισόδια με τους τούρκους. Εντωμεταξύ, οι γονείς μου έκαναν 4 παιδιά, εμάς. Ήμασταν 3 αγόρια και 1 κορίτσι. Θυμάμαι καλά τον δρόμο. Ήμασταν από τους τελευταίους που στην τελευταία πράξη της γενοκτονίας ξεκινήσαμε το μεγάλο αυτό ταξίδι για να έρθουμε στην Ελλάδα με σκοπό να σώσουμε τις ζωές μας. Ξεκινήσαμε για την Ελλάδα λοιπόν, όλη η οικογένεια, συγγενείς, φίλοι, γείτονες, όλο το χωριό, όσοι δηλαδή είχαμε απομείνει. Στο δρόμο, τον πατέρα μου τον σκότωσαν οι τούρκοι, μπροστά στα ματιά μας και η μάνα μας έμεινε μόνη της με τέσσερα μωρά, χήρα και δε μας είπε ποτέ τι απέγινε το σώμα του πατέρα μας. Εγώ ήμουν ο δεύτερος γιός, ο Γιάνκος, κι ήμουν μόλις ένδεκα χρόνων, έπειτα τα δίδυμα, ο Θόδωρος και ο Γιωρίκας, που ήταν έξι ετών και η μικρή μας αδερφή η Δέσποινη που ήτανε μόλις δύο χρονών. Ανεβήκαμε στο καράβι του εκπατρισμού σχεδόν όλο το χωριό μαζί. Κυνηγημένοι, περάσαμε απέναντι, στην Λέσβο από την άλλη μεριά της Τουρκίας. Την μάνα μας, δεν την είδε ποτέ κανείς να κλαίει. Μάλλον δεν προλάβαινε.

«Κι άμα δεν προλάβεις να κλάψεις όταν πρέπει, κάπου μέσα σου, κάνει φωλιά μια ερημιά, να το ξέρετε» είπε η θεία Δέσποινα. «Οι γονείς μου, συνέχισε, Κυρεκή και Κωστίκας είχαν δύο παιδιά όταν ξεκίνησαν κι αυτοί την πορεία της διαφυγής μαζί με το υπόλοιπο χωριό. Την Μαρία που ήταν πέντε χρονών και τον Πανίκα που ήταν μόλις τριών. Ήταν γείτονες και φίλοι με την Συμέλα και τα παιδιά τους έπαιζαν μαζί. Όταν ήταν πάνω στο καράβι, ο Πανίκας αρρώστησε βαριά και δεν τα κατάφερε.

Πέθανε». Το θυμάμαι που το έλεγε ο πατέρας μου, ο Γιάγκος, συμπλήρωσε ο παπα-Θόδωρος. Όλοι τα είχανε χάσει, τα παιδιά δεν ήξεραν πιά, ποιο κακό να αντέξουν πρώτο. Ο μπαμπάς μου ανήμπορος να αντιμετωπίσει τόσο φόβο, πάγωσε. Οι μεγάλοι είχαν επιπλέον και τα πρακτικά ζητήματα να αντιμετωπίσουν. Πώς θα αποχαιρετούσαν κατάλληλα την μικρή ψυχούλα; το μωρό που δεν πρόλαβε να αμαρτήσσει; Τι να προλάβει πρώτο κι ο παπάς του χωριού; Πάλι καλά δηλαδή, γιατί πάντα έβρισκε ένα λόγο παρηγοριάς να πει. Εν τέλει, οι γονείς πήραν την απόφασή τους και τύλιξαν το μωρό τους με ό,τι μπόρεσαν να βρουν πάνω στο καράβι. Ο ιερέας διάβασε το νεκρό σωματάκι και το αποχαιρέτησαν πετώντας το μέσα στην θάλασσα. Το δεύτερο παιδί, η Μαρία, αφού φτάσανε στην Ελλάδα δεν άντεξε τις κακουχίες, την πείνα και την στεναχώρια. Είχε και αυτή την ίδια μοίρα με τον αδερφό της. Την χάσανε. Μοναδική παρηγοριά τους, το ότι μπόρεσαν να τελέσουνε τουλάχιστον την νεκρώσιμη ακολουθία και να κάνουνε την ταφή. Με όσους είχανε απομείνει. Δύσκολα να ορθοποδήσουν αυτοί οι γονείς. Έχασαν τα παιδιά τους. Ο Πανίκας μου δεν έχει μνήμα, έλεγε συχνά η Κυριακή... αδιανόητο για μία ποντιακή και βαθιά θρησκευόμενη οικογένεια.

Συνεχίζω με την αφήγηση του πατέρα μου, είπε ο πάτερ. «Η ζωή δεν ήταν εύκολη στην Ελλάδα. Στην Λέσβο μέναμε στην Μόλυβο. Η μάνα μου ήταν μόνη, με τέσσερα μωρά, απίστευτη εξαθλίωση, πείνα, φτώχεια... Περάσαμε πάρα πολλά δεινά και περάσανε αρκετά χρόνια ώστε να μπούμε ως οικογένεια στην κοινότητα εδώ, στο νησί. Κατατρεγμένοι στους δρόμους, χρήματα δεν είχαμε. Θυμάμαι, τα τσαρούχια που φορούσαμε, τα βράζαμε και τα τρώγαμε για να ξεγελάσουμε την πείνα μας για να μην πεθάνουμε. Ήταν βλέπετε φτιαγμένα από δέρμα γουρουνιού. Τρώγαμε και κάναμε το οτιδήποτε για να ζήσουμε. Η μάνα μας έκανε όλες τις δουλειές και προσπαθούσε με κάθε τρόπο να βρει τα προς το ζην. Για να μπορέσει να σώσει πρώτα τα τέσσερα παιδιά της και έπειτα τον εαυτό της. Μπάνιο κάναμε στο ποτάμι και από κει όταν τελειώναμε έβρισκε η μάνα ξύλα και τα κουβαλούσε μέχρι το καλύβι που ζούσαμε για να ανάψει φωτιά. Κάπως έτσι, πέθανε η μάνα μας. Μία μέρα στο νησί προσβλήθηκε από έναν ιό, αδύναμος ο οργανισμός της, δεν κατάφερε να ανταπεξέλθει. Την χάσαμε. Παρά τις προσευχές μας ο Θεός την ήθελε κοντά του. Καμιά φορά εμείς οι θνητοί δεν μπορούμε να καταλάβουμε πως Εκείνος σκέφτεται. Την θάψαμε εκεί στη Λέσβο, στη Μόλυβο με βάρος στην καρδιά και χωρίς να έχουμε την παραμικρή ιδέα για το ποιο θα είναι το μέλλον μας και τι θα μας φέρει η μοίρα. Πού και πώς θα επιβιώσουμε τα τέσσερα αδέρφια. Λίγες μέρες αργότερα, ανέλαβαν οι συγγενείς να μας μεγαλώσουνε. Μας πρόσεχαν, μας φρόντιζαν, και μας αντιμετώπιζαν σαν δικά τους παιδιά. Ήμασταν δεμένη οικογένεια αλλά φαίνεται πως οι δυσκολίες αντί να μας χωρίσουν μας έφεραν ακόμη πιο κοντά, μας ένωσαν, με κοινό στόχο την επιβίωσή μας. Το σόι ξεκίνησε γύρω στα 70 άτομα από τη μεριά της μάνας. Με αυτούς ζούσαμε, από εκεί και η θεία μου που μας είχε αναλάβει. Για να καταλάβετε, η θεία αυτή, η θεία η Παρθένα,

είχε να φροντίσει και να μεγαλώσει, συνολικά, δεκατρία παιδιά. Είχε να σκεφτεί και να μεριμνήσει για όλα τα υπόλοιπα μέλη της ευρύτερης οικογένειας. Αφού τελείωσαν τα δεινά που μας επιφύλασσε η μοίρα και ο ξεριζωμός, σήμερα και τα τέσσερα παιδιά από την οικογένεια αυτή παντρευτήκαμε, κάναμε όλοι οικογένειες και μαζί με τα παιδιά των παιδιών μας, 4 γενιές μετά, αριθμούμε περίπου 240 άτομα με ποντιακές ρίζες.»

Όλοι σήμερα θυμόμαστε όσα ζήσαμε και όσα μας διηγήθηκαν οι δικοί μας άνθρωποι, είπε η θεία Δέσποινα. Το γεγονός αυτό του ξεριζωμού μας έχει τραυματίσει ψυχικά και συναισθηματικά όλους, δεν μπορούμε ακόμα και κατά την γνώμη μου δεν θα μπορέσουμε ποτέ να το ξεχάσουμε. Αναλογιζόμαστε ακόμα τις δυσκολίες που πέρασαν οι οικογένειές μας, θυμόμαστε με δάκρυα στα μάτια τις ψυχές που χάθηκαν και κάνουμε το παν για να μείνουν οι μνήμες αυτές χαραγμένες στο μυαλό και στην καρδιά μας. Να μην ξεχάσουμε ποτέ τις ρίζες μας, το από πού καταγόμαστε, τους προγόνους μας, την ιστορία της οικογένειάς μας και ολόκληρου του ποντιακού ελληνισμού. Στράφηκε σε μένα. Οι γονείς μου, με τα πολλά, εγκαταστάθηκαν στον Ασκό Θεσσαλονίκης. Απέκτησαν παιδιά, εμένα κι άλλα τρία όπως ξέρεις. Μεγαλώσαμε με αγάπη και μονιασμένα σε ένα χωριό γεμάτο Πόντιους. Η μάνα πού και πού τραγουδούσε μοιρολόγια στα χαμένα της παιδιά. Αυτό που δεν ξέρεις, είναι ότι δεν έφαγε ποτέ στην ζωή της ψάρι. Δεν μπόρεσε.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Τρυφωνίδου Δέσποινα

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Εφραιμίδου Κατερίνα

ΠΗΓΕΣ:

- Το εγχειρίδιο με τίτλο «Διδάσκοντας την Ιστορία του Πόντου»
- Προσωπικές μαρτυρίες από τον Πάτερ Θεόδωρο Πασχαλίδη (ιερέα στον Ιερό Ναό Ζωοδόχου Πηγής Ασκού, απόγονος του Κυριάκου και της Συμέλας, εγγονός του Γιάνκου)
- Προσωπικές μαρτυρίες από την Δέσποινα Καλαϊτζίδου (ετών 97, κάτοικος Ασκού Θεσσαλονίκης και μικρότερη κόρη του Κωστίκα και της Κυριακής)
- Το βιβλίο με τίτλο «ο Καλλίτσο ο Πόντιο» του Παύλου Καρασαββίδη